

Varaždinski književni krug

Sažetak:

U članku se nastoji definirati pojam varaždinskog književnog kruga, analizirati djela članova književnog kruga i dati pregled radova napisanih o njima. Uz definiciju pojma varaždinskog književnog kruga, autor književni krug smješta u vrijeme i mjesto njegova djelovanja te ističe njegovu važnost. Naglasak je na intelektualnom djelovanju mreže i doprinosu njezinih članova hrvatskoj književnoj kulturi. Cilj rada je u potpunosti kritički definirati djelovanje intelektualne mreže kao povijesnog fenomena te je pozicionirati s obzirom na protestantizam i smjestiti je u širi europski kontekst.

Ključne riječi: varaždinski književni krug, Antun Vramec, Ivanuš Pergošić, Blaž Škrinjarčić, Blaž Antilović, Mihajlo Bučić, 16. stoljeće

1. Uvod

Tijekom obrazovanja upoznati smo s književnošću i jezikom nacije u kojoj smo se školovali ili se školujemo, a ta književnost često sadržava samo dio jednog većeg kolektiva tadašnje intelektualne povijesti. Varaždinski književni krug dobar je primjer jednog kolektivnog stvaralačkog opusa koji se rijetko navodi u hrvatskoj historiografiji i hrvatskoj književnoj povijesti, uglavnom samo u širim pregledima hrvatske povijesti. Dodatni problem je što se sam krug često rekonstruira na različite načine zbog čega dolazi do različitog poimanja njegova djelovanja i njegovih članova. Cilj ovog rada jest sažeti važne podatke o krugu i kritički definirati pojam samoga kruga kako bi se omogućio lakši pregled podataka svima koji se u budućnosti budu zanimali za samu djelatnost pripadnika ovoga kruga te tako stekao zaokruženi pregled na dosadašnje spoznaje o njegovu djelovanju.

2. Definiranje pojma „varaždinski književni krug“

Definicija samoga kruga kao i prostor njegova djelovanja različit je od autora do autora. Zato je potrebno prvo definirati ključne probleme i pojmove. Sam pojam književnog kruga upućivao bi na djelovanje niza intelektualaca koji bi unutar kruga izmjenjivali ideje ili inspirirali jedni druge. Ako bismo krenuli od prethodne rečenice kao definicije lakše bismo dalje mogli definirati sam opseg i djelovanje varaždinskog književnog kruga. Kao što je prije navedeno, definiranje članova i prostora djelovanja varaždinskog književnog kruga različito je od autora do autora. Po Alojzu Jembrihu i Ivanu Zvonaru krug bi uključivao Varaždin te bi članovi bili Antun Vramec, Ivanuš/Ivan Pergošić, Blaž Škrinjarić i Blaž Antilović.¹ Valentin Putanec širi prostor na „sjevernu Hrvatsku“ i navodi mogućnost dodavanja Andrije Šajtića i Mihajla Bučića,² dok Vladimir Kalšan uzima isti prostor kao Putanec te uz sve navedene pisce navodi i Ferencu Črnka.³ Naspram njih Neven Budak dijeli Jembrihovo mišljenje, ali navodi Bučića kao preteču kruga.⁴

Ako krenemo od samog imena, jasno je da bi sam krug obuhvaćao Varaždin. Međutim, često mu se dodaje Međimurje i okolica što stvara problem, pa bi ime poput „Sjevernohrvatski književni krug“ imalo više smisla. Uz naziv varaždinski književni krug u literaturi se zna koristiti naziv „Hrvatskokajkavski književni krug“ što bi sugeriralo da se radi o krugu intelektualaca koji pišu isključivo kajkavskim. Takvim definiranjem Škrinjarić bi bio isključen jer je on za života napisao samo jedno djelo, koje je objavljeno na latinskom. Kada uzmemo prije spomenutu definiciju, pojam postaje jasniji jer su Antilović, Škrinjarić i Pergošić sudjelovali kao pravnici i suci u Varaždinu 80-ih i početkom 90-ih godina 16. st., a Vramec je bio župnik u Varaždinu od 1584. do svoje smrti 1588. godine. Suradnju ove četvorice pisaca poznajemo iz niza izvora: Škrinjarić je svoje djelo *De Agno Paschali* posvetio Vramcu,⁵ Vramec i Pergošić zajedno su protestirali protiv Krste Unganda,⁶ Antilović, Škrinjarić i Vramec zajedno su prisustvovali otvaranju varaždinske škole 1588.,⁷ a Vra-

¹ Alojz Jembrih, „Hrvatskokajkavski književni krug i prva tiskara u Varaždinu 16. stoljeća“, *Encyclopaedia moderna* 18/48 (1998): 66-68; Ivan Zvonar, *Na kajkavskim korijenima* (Samobor: Meridijani, 2009), 77-97.

² Valentin Putanec, „Kajkavski pisac Ivan Pergošić kao Varaždinac“, u: *Varaždinski zbornik: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. povodom obilježavanja 800. godišnjice grada*, ur. Andre Mohorovčić (Varaždin: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; Skupština općine Varaždin, 1983), 333-334.

³ Vladimir Kalšan, *Međimurska povijest* (Čakovec: Vladimir Kalšan, 2006), 78.

⁴ Neven Budak, *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku* (Zagreb-Koprivnica: Nakladna kuća „Dr. Feletar“, 1994), 131-133; Neven Budak, *Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku* (Zagreb: Leykam international, 2007), 194-195.

⁵ Alojz Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo* (Čakovec: Zrinski, 1981), 264-267.

⁶ Ibid, 268-271.

⁷ Rudolf Horvat, *Povijest grada Varaždina* (Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1993), 116.

mec, Škrinjarić i Pergošić su se u predgovorima svojih djela žalili na negativne kritike vlastitih djela od strane „zlobnih ljudi.“⁸ Naspram navedenih, ostali bi više spadali samo u sjevernohrvatsku književnu baštinu i/ili kajkavsku književnu baštinu jer ne možemo naći jasne i čvrste poveznice o zajedničkom djelovanju.

Andriji Šajtiću pripisuju se pojedine pjesme *Prekomurske pjesmarice* koja se datira u 1534. Naime, njegov potpis nalazi se u jednoj od pjesama zbog čega mu je Franjo Francev nakon proučavanja zbirke pripisao još pojedine pjesme unutar zbirke.⁹ Osim navedenog, o Andriji Šajtiću ne zna se gotovo ništa više. S druge strane, o Ferencu/Franji Črnku postoji nešto više saznanja. Naime, dotični je s područja današnje Ukrajine došao u Međimurje gdje je služio kao komornik Nikole IV. Šubića Zrinskog te je pisao dnevnik u obliku prozne kronike za opsade Sigeta.¹⁰ Djelo je napisano čakavskim s kajkavskom sintaksom.¹¹ Črnko je završio u ropstvu nakon pada Sigeta, a iz ropstva ga je otkupio Juraj IV. Zrinski te je potom služio kao kapetan u Gornjoj Ugarskoj.¹² Po svojim godinama i izvorima vjerojatnost je gotovo nikakva da se nalazio u Varaždinu krajem 16. st., ako je uopće u to vrijeme bio živ.¹³ Mihajlo Bučić još uvijek je jedna velika enigma hrvatske povijesti. Njega ne stavljam u djelokrug varaždinskog književnog kruga, ali zbog svoje kompleksnosti i čestog vezanja uz krug detaljnije ću ga obraditi u poglavlju niže.

Uz definiciju članova kruga i definiciju prostora valja krug vremenski smjestiti. Kao početak rada kruga možemo izdvojiti dvije godine: 1561. kada nastaje prvo djelo kruga *Pravila Tkalačkog ceha* Blaža Antilovića i 1584. kada Vramec dolazi u Varaždin. Prije 1584. Vramec je objavio jedno djelo kao i Pergošić, a nakon 1584. svi izuzev Antilovića objavljuju po jedno djelo za što je vjerojatno zaslužen sam Vramčev poticaj i dostupnost tiskara Johanna Manuliusa koji je boravio u Varaždinu 1586. i 1587. Uzimajući sve u obzir, djelovanje bismo mogli podijeliti u dvije faze. Prva faza, faza okupljanja (1561.

⁸ Detaljno objašnjeno za Vramčev pregovor u: Jembrih, „Jezik Antuna Vramca u kontekstu dijalekata i tradicije“, *Filologija* 10 (1981.), 53-68. Predgovor Škrinjarića na hrvatskom: Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 264. – 267. Za Pergošićev predgovor pogledaj: Ivan Pergošić, *Decretum: hrvatski kajkavski editio princeps*, uredio i pogovor napisao Zvonimir Bartolić (Čakovec: Matica Hrvatska; Zrinski. 2003), 138-139.

⁹ Nasko Frndić. „Svjetovne pjesme u hrvatskokajkavskim prekomurskim pjesmaricama od 16. do 18. stoljeća“, *Dani Hvarškoga kazališta* 1/19 (1993), 92-105.

¹⁰ Ivan Zvonar. „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika (u povodu 450. obljetnice opsade i pada sigeta)“, *Kaj* 5-6/49 (2016), 342-343: 57-79.

¹¹ Ibid, 58.

¹² Hrvatski biografski leksikon (1983–2024) – mrežno izdanje. s. v. „Črnko, Franjo“ <https://hbl.lzmk.hr/clanak/crnko-franjo> (Posjet 22.4.2024).

¹³ Po Zvonar. „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika“, 69. Črnko je imao rođaka Ivana koji je još neko vrijeme služio Zrinskim, a Ivanova udovica se spominje u Zapisnicima grada Varaždina kako 1592. kupuje neku zemlju.

– 1584.) u kojoj se krug okuplja. Pergošić u Varaždin dolazi nakon službe rektora u Gradecu 1564. i prije objave *Dekretuma* 1574., Blaž Škrinjarić je 1552. bio učitelj u mjestu Aszaló, a 1574. se spominje kao gradski sudac što znači da njegov dolazak mora biti svakako između ta dva datuma. U ovu fazu bi ulazila samo dva gore navedena djela jer Vramčeva *Kronika* nije objavljena unutar djelovanja kruga. Faza kratkog vrhunca djelovanja ili Vramčeva faza (1584. – 1588.) obuhvaćala bi vrijeme od Vramčeva dolaska u Varaždin do njegove smrti 1588. godine. Ova fazu obuhvatila bi tri djela u kratkom razdoblju: *Postilla* (1586.), *De Agno Paschali* (1587.) i *Praefationes et epistolae Desiderii Erasmi Rotterdami* (1587). Izdavanjem knjiga za krug su vezana dva tiskara, Rudolphus (Rudolf) Hoffhalter i Johannes Manulius.

3. Članovi kruga

3.1 Antun Vramec

Od članova varaždinskog kruga najbolje je istražen Antun Vramec, čije djelovanje u krugu započinje 1584. kada se spominje kao župnik u Varaždinu, a kao što je ranije spomenuto, njegov bi dolazak označavao početak djelovanja samoga kruga. Za svoga života objavio je dva djela: *Kronika* (1578.) i *Postilla* (1586.). Zbog svoje kritičnosti prema papinstvu u ranijoj je historiografiji bio tretiran kao protestant.¹⁴

Zahvaljujući Jembrihovu istraživanju registra bečkog sveučilišta znamo da je Vramec rođen u Ormožu¹⁵ oko 1538. što se može zaključiti na temelju parnice Zagrepčana i Stjepana Gregorjanca u kojoj se navodi kao svjedok star 41 godinu.¹⁶ Studirao je na bečkom sveučilištu i rimskim sveučilištima. Doktorat je stekao 1567. godine, a u Rimu je vršio dužnost kapelana zavoda sv. Jeronima od 1565. do 1567. godine.¹⁷ Pod biskupom Jurajem Draškovićem vrši dužnost kanonika u Zagrebačkoj biskupiji, a bio je i župnik na Gradecu.¹⁸ Zbog braka 1582. lišen je svih crkvenih dužnosti od strane zagrebačkog biskupa Ivana Kranjčića Moslavačkog¹⁹, na kraju čijeg se biskupovanja ipak spominje kao župnik u Stenjevcu, a zatim u Varaždinu gdje ostaje do svoje smrti 1588.²⁰ Nakon smrti svoju je imovinu ostavio sinu, a po sačuvanim podacima čini se da se radi o većem imetku.²¹

¹⁴ Alojz Jembrih, „Antun Vramec i protestantizam,“ *Bogoslovska smotra* 3/49 (1979), 295-300; Alojz Jembrih, „Vramčeva djela u slavističkoj stručnoj literaturi“, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 3 (1989), 45-61.

¹⁵ Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 34.

¹⁶ Ibid, 11-12 i 242-245.

¹⁷ Ibid, 29.

¹⁸ Josip Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, za izdanje pripremio Josip Bratulić (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1995), 16-17; Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 242-245.

¹⁹ Ivan Kranjčić Moslavački je bio zagrebački biskup od 1578. do 1584.

²⁰ Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 16.

²¹ Olga Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci. I, druga polovina 16. stoljeća* (Zagreb: Matica Hrvatska i Zora, 1977), 107.

Prvo njegovo djelo, *Kronika vezda znovič spravljena kratka slovenskim jezikom po D(oktore) Antolu Pope Vramce Kanovniku Zagrebačkom* (skraćeno *Kronika*), tiskano je 1578. godine u Ljubljani kod Johannes Manuliusa. Knjiga sadrži 65 paginiranih listova uz tri lista posvete na latinskom i jednim listom posvete na kajkavskom.²² Dužan sam navesti da se kod svih pronađenih knjiga autora navedenih u ovom članku brojem označava samo desna stranica knjige i numeriranje započinje od prve stranice teksta djela što znači da ovo djelo, ne računajući prazne stranice, ima 133 stranice.²³ *Kronika* sadržava povijest od početka svijeta do 1578. godine, a autor ju je podijelio na šest doba: od Adama do Noe, od Noe do Abrahama, od Abrahama do Davida, od Davida do babilonskog sužanjstva, od babilonskog sužanjstva do Isusova rođenja i od Isusova rođenja do kraja svijeta, odnosno do 1578. godine.²⁴ U djelu *Vramec* iznosi veliki niz događaja koje je Alojz Jembrih podijelio u šest tematskih cjelina: političke naravi, crkvene naravi, vijesti o objavljenim i napisanim djelima, prirodno-društvenim događajima, nastanku gradova i o velikim događajima te događajima usko vezanima uz Slavoniju. Kao izvore kronike možemo prepoznati kroničare i pisce poput Bede Časnog i Izidora Seviljskog te brojne druge autore čijim se djelima *Vramec* služio.²⁵ Knjiga je posvećena zagrebačkom biskupu Juraju II. Draškoviću (biskup: 1563-1578) i slavonskim staležima te ih pritom moli za razumijevanje pogrešaka nastalih u pisanju jer je on samo teolog, a ne povjesničar.²⁶ Do danas su sačuvana samo dva primjerka od kojih se jedan nalazi u Narodnoj in univerzitetnoj knjižnici u Ljubljani, a drugi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.²⁷ U kronikama postoji manja razlika koja se ističe u bilješki o gradnji zidina na Gradecu.²⁸

Drugo djelo *Postilla* podijeljeno je na dva dijela: *Postilla na vse leto po nedelne dni vazda vezda znovič spravljena slovenskim jezikom* i *Postilla vezda*

²² Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 27; Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*,

²³ Ovo navodim prema ljubljanskom primjerku *Kronike*, vidi: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NYMNIJYD/?eua-pi=1&query=%27keywords%3dkronika%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25&flanguage=hrv>

²⁴ Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 87-88.

²⁵ Ibid, 89-90.

²⁶ Ibid, 85 i 128.

²⁷ Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci*, 108; ljubljanski primjerak: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NYMNIJYD/?eua-pi=1&query=%27keywords%3dkronika%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25&flanguage=hrv>; Zagrebački primjerak: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=11818>.

²⁸ Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 93 i 242; Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 11-12. Razlika je naime u oslovljavanju Zagrepčana, u ljubljanskom primjerku *Vramec* građane Gradeca stavlja u negativno svjetlo dok je ta rečenica u zagrebačkoj verziji sačinjena samo od informacije kako zbog naredbe Bele IV. Zagrepčani podižu zidine. Kao razlog ovoga Klaić vidi u neisplaćenim plaćama koje mu gradski sudac nije isplatio zbog čega je došlo do spora 1575, a nakon čega nema nikakvih vijesti što najvjerojatnije ukazuje na sukob Vramca sa pojedinim građanima i njegovo napuštanje župe sv. Marka.

znovič *spravljena slovenskim jezikom po godovne dni, na vse leto*.²⁹ Prvi dio sadržava četiri lista posvete na latinskom, a četiri na kajkavskom sa 238 paginiranih stranica i jednom nepaginiranom na kraju (ukupno 485), a drugi dio ima 118 paginiranih stranica sa dvije nepaginirane stranice kazala i jednom na kraju (ukupno 239).³⁰ Knjiga je podijeljena na jedinice (nedjelje i blagdani) koje se sastoje od evanđelja, homilija i životopisa, u prvom dijelu ih ima 63 dok u drugom 44, što potpunih što nepotpunih.³¹ Djelo je posvećeno zagrebačkom biskupu Petru Herešincu (biskup 1585-1590) s kojim je Vramec služio kao kanonik u Zagrebačkoj biskupiji. Uz posvetu Vramec izražava žaljenje kako s bolom u duši gleda kako njegov „ilirski ili slavonski“ narod nema knjige na narodnom jeziku za razliku od drugih naroda.³² Uz važnost prevođenja biblijskih djela od velikog značaja su brojne minijature vrhunske izrade, kojih je u djelu 67. Minijature prikazuju biblijske događaje poput Isusa i apostola na valovitom moru ili epizodu ranjenika i Samaritanca.³³ Djelo je dosta liberalnog karaktera, a sam Vramec izražava pojedine stavove koji su kritični prema Tridentskom konceptu obnove Katoličke crkve.³⁴ Vramčeva *Postilla* po jeziku i načinu pisanja sliči *Lekcionaru Bernardina Splićanina* s kojim je Vramec vrlo vjerojatno došao u dodir za svoga služenja kao kapelan zavoda sv. Jeronima.³⁵ Samo djelo sačuvano je u sedam primjeraka od kojih se dva nalaze u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, jedan u biskupskoj biblioteci u Peču-hu, a četiri se nalaze u Varaždinu, preciznije, jedan u Muzeju grada Varaždina, jedan u knjižnici franjevačkog samostana i dva u kapucinskoj knjižnici.³⁶

3.2 Ivanuš Pergošić

Ivanuš Pergošić porijeklom je iz Moslavine. Prema Valentinu Putanecu, koji je njegovo porijeklo pobliže istražio, vjerojatno je rođen oko 1521. godine. Pergošići su bili plemići koji su služili kao biskupski predijalci u Moslavini. Ne zna se gdje se školovao, ali je 1564. bio rektor škole u Zagrebu. Nakon ovog podatka izvori šute o njemu sve do 1574. godine kada se nalazi u Varaždinu.³⁷

²⁹ Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 27-28.

³⁰ O paginiranim stranicama je citirano iz: Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 28; dok je ostatak prebrojan prema izdanju: Antun Vramec, *Postilla*, priredio i pogovor napisao Alojz Jembrih (Zagreb, Varaždin: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin; Kršćanska sadašnjost, 1991). Dužan sam upozoriti kako se netko ne bi zabunio pri čitanju kako djelo sadrži brojne tipfelere u numeriranju stranica koji se dogodio pri originalnom tiskanju kao na primjer: u prvom dijelu brojevi idu: 1, 2, 3, 4, 5, 3, 5, 5, 9 ili 53, 54, 56, 56, 57 – iako dolazi do pogrešaka u brojanju stranica ne dolazi i do greške u sadržaju teksta, za više vidi: Vramec, *Postilla*, 37-29.

³¹ Turčinović, *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, 27 i 73-74.

³² Ibid, 29.

³³ Vramec, *Postilla*, 36-44.

³⁴ Franjo Šanjek, „Povijesna razmišljanja Antuna Vramca (1538-1587).“ *Dani Hvarškoga kazališta* 1/19 (1993), 196-203. <https://hrcak.srce.hr/99715>.

³⁵ Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 75-76.

³⁶ Ibid, 35-36.

³⁷ Putanec, „Kajkavski pisac Ivan Pergošić kao Varaždinac,“ 333-334.

Služio je kao gradski sudac i notar te je 1587/88. bio izaslan na državni sabor u Požunu. Što se obiteljskog života tiče, bio je oženjen, ali nije imao djece pa je nakon njegove smrti 1592. imovina pripala njegovoj sestri Agati koja je također živjela u Varaždinu.³⁸ Za svoga života napisao je dva djela: *Decretum* (1574) i *Praefationes et epistolae Desiderii Erasmi Rotterdami* (1587).

Njegovo prvo djelo, *Dekretum koteroga je Verbeci Istvan dijački propisao* (skraćeno *Decretum* ili *Dekretum*), izdao je Rudolphus (Rudolf) Hoffhalter 1574. godine u Nedelišću, u Međimurju. Riječ je o najstarijem sačuvanom djelu na kajkavskom koje je tiskano na području Hrvatske. Djelo je posvećeno Jurju IV. Zrinskom, sinu Nikole IV. Šubića Zrinskog, koji je pomogao u financiranju djela. Razlog zbog kojeg je Zrinski vidio korist *Decretuma* leži u brojnoj količini razbacanih posjeda i novih pridošlica koje bi uz pravnu pozadinu lakše mogao držati pod kontrolom.³⁹ Djelo je, kako u samom nazivu stoji, prijevod *Tripartituma* ugarskog plemića Istvána Werbőczyja koje se koristilo kao službeni zakonik za prostor Zemalja krune sv. Stjepana, iako nikada nije dobilo kraljev pečat.⁴⁰ *Tripartitum* je prvi preveo Balasz Vörös 1565. s latinskog na mađarski, a sudeći po razlikama od originala Vörösovima se prijevodom služio i sam Pergošić.⁴¹ Oba prevoditelja su u potpunosti ispustila cijeli prolog, Pergošić pojedine „tituluše“ drugačije „kroji“ ili spaja, a za neke riječi koristi nove nazive.⁴² Djelo je podijeljeno na tri dijela. Prvi dio ili „strana“ ima 134 „tituluša“, a obuhvaća prava i povlastice plemstva, darovnice, prava žena i djece, pravila o kraljevim potvrđama, pravila o prodaji zemlje i nekretnina te sličnih pravila. Drugi dio ima 86. „tituluša“ i bavi se izdavanjem isprava te prepoznavanjem krivotvorina. Također, tu su opisani statusi, običaji i privilegije. Posljednji, treći dio ima 36 „tituluša“ i sadržava posebna prava i zakone u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji i Transilvaniji, zakletve Židova te običaje Sikula.⁴³

Djelo ima dvije inačice: A inačicu koja je pisana kajkavskim i B koja je pisana čakavsko-štokavskim.⁴⁴ Inačica A ima dvije verzije: manje kajkavsku i više kajkavsku, a razlika je u tekstu do 51. „tituluša“. Razloge više inačica jezikoslovci su tražili u raznim uzrocima, a najvjerojatnije je bilo odlučeno da će djelo biti izdano u dvije inačice; kajkavskoj i čakavsko-štokavskoj. U dvije kajkavske verzije razlika je u tekstu do 51. „tituluša“ gdje su pojedine riječi potpuno drugačije, ali i izgovor, a sudeći po prekidu do odluke je došlo

³⁸ Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci*, 74.

³⁹ Nataša Štefanec, „Pergošić's Translation of the Tripartitum into Slavonian,“ u: *Custom and Law in Central Europe*, ur. Martyn Rady (Cambridge; London: Cambridge University, 2003), 75-76.

⁴⁰ Ivan Pergošić, *Decretum: hrvatski kajkavski editio princeps*, 426. Pretisak sadrži A inačicu ovog djela, ima 93 paginirane stranice odnosno 188 + 14 stranica (posveta, predgovor i Index). Stranice su za razliku od drugih djela ovog kruga jer su označavane latinskim brojevima.

⁴¹ Ibid, 429.

⁴² Ibid, 434.

⁴³ Ibid, 427-428.

⁴⁴ Ibid. 446.

naglo.⁴⁵ Do danas je sačuvano šest primjeraka. Djelo je korišteno u sudstvu, dapače, znamo da su se poglavarstva Varaždina i Krapine služili *Decretumom* za pomoć u suđenju.⁴⁶

Tablica 1. Sačuvani primjerci *Decretuma*

Broj primjerka	Mjesto čuvanja	Status oštećenja	Inačica	Osobe kojima je pripadao primjerak
1	Széchényjeva knjižnica u Budimpešti	Potpuno sačuvan	A	Juraj Ribay
2	Knjižnica Eötvös Loránd	Potpuno sačuvan	A	Ivan Kitonić
3	Nacionalna i sveučilišna knjižnica	do 10%	B	Ivan Kukuljević Sakcinski
4	Széchényjeva knjižnica u Budimpešti	10%	B	Maksimilijan Vrhovac
5	Mađarska akademija znanosti	10-15%	A	Ljudevit Gaj
6	Sveučilišna knjižnica u Pragu	Preko 50%	?	/

Autor: Josip Marijan, prema: Pergošić, *Decretum: hrvatski kajkavski editio princeps*, 446-447.

Njegovo drugo djelo, znano kao *Praefationes et epistolae Desiderii Erasmi Rotterdami* ili *Praefationes et epistolae*⁴⁷ tiskao je Johannes Manulius 1587. u Varaždinu, a sam grad je financijski pomogao tisanje djela. Za razliku od prošlog djela, ovo je pisano na latinskom, a tu odluku objašnjava u svojoj posveti djela. Naime, pisanje *Decretuma* na narodnom jeziku rezultiralo je napadima na njegov rad, pa je *Praefationes et epistolae Desiderii Erasmi Rotterdami* odlučio napisati na latinskom. Uz posvetu varaždinskom plemstvu, djelo sadržava Erazmove predgovore i parafraze četiriju evanđelja.⁴⁸ Do danas je poznat

⁴⁵ Putanec, Valentin. „Jezik »Dekretuma« (1574) Ivana Pergošića,“ *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1/6 (1982), 271-273.

⁴⁶ Pergošić, *Decretum: hrvatski kajkavski editio princeps*, 436-437.

⁴⁷ Da to je pravi naziv – Alojz Jembrih, „Pergošićev Erazmo Rotterdamski u Varaždinu (1587)“, *Kairos* 1/8 (2014), 100. Puni naziv glasi: *Praefationes et Epistolae dedicatariae doctiss[imi] & sancte vitae viri Desiderii Erasmi Rotterdami, in quatuor Evangelistas, christianis hominibus lectu dignae. Addiuncta est pia s. Stephani regis Hungariae, ad filium suum Emericum ducem Sclavoniae admonitio. Sub sequitur adhortatio Stephani Bathorei ad milites, tempore Mathiae Regi, facta. Sub finem continentur aliquot precesiones piae. Opera et impensis Ioannis Pergossich Typis renovatae. Varsdini Ionnes Manlius excudebat, Anno 1587.*

⁴⁸ Bratislav Lučin, „Erazmo i Hrvati 15. i 16. st.“ *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1-2/30 (2004.), 24.

samo jedan primjerak iz Sveučilišne knjižnice u Budimpešti, a on sadržava 217 nepaginiranih stranica.

Tablica 2. Sadržaj *Praefationes et epistolae Desiderii Erasmi*⁴⁹

Naziv teksta	Broj stranica
Posveta varaždinskom plemstvu	3-14
Dva kratka biblijska teksta	15
Parafraza evanđelja po Mateju posvećena Karlu V. Habsburgu	17-25
Tekst u kojem se Erazmo obraća čitatelju	25-63
Tekst posvećen francuskom kralju Franji I.	65-92
Tekst posvećen Henriku VIII.	93-126
Tekst posvećen austrijskom nadvojvodi Fernandu i caru Karlu V. habsburgu	128-156
Stjepan I. ugarski savjetuje sina Emerika (sadržava Ex Bonfino Historico što bi trebala biti povijest Ugarske Antona Bonfinija)	157-183
Govor protiv Turaka	184-188
Službenikova molitva	188-193
Molitva podanika za kralja i princa	193-198
Molitva u zlu vremenu i grmljavini ⁵⁰	198-202
Molitva putnika i hodočasnika	203-207
Blagoslov jutarnji	208-212
Blagoslov večernji	213-217

Autor: Josip Marijan prema: Alojz Jembrih u: Jembrih, "Pergošićev Erazmo Rotterdamski u Varaždinu (1587)," 106-109.

3.3 Blaž Škrinjarić

Blaž Škrinjarić, za razliku od prije navedenih članova varaždinskog kruga, u literaturi je razmjerno manje obrađen. Nepoznato je kada je rođen, no zna se da je pohađao gimnaziju u Ugarskoj, a 1552. bio je učitelj u mjestu Aszaló. Nije poznato kada dolazi u Varaždin, ali je poznato da je u Varaždinu obnašao dužnost rektora gradske škole. Kao gradski sudac prvi puta se spominje 1566. godine. 1572. član je gradske uprave, a 1585. godine postaje prisjednik banskog oktavalnog suda (assessor tabulae banalis).⁵¹ Uz njega se veže niz parnica, od kojih se ističe postupak protiv Urše Geljanice zbog čedomorstva. Urša je, naime, bila služavka u kući Škrinjarićevih, a tijekom ispitivanja dala je

⁴⁹ Po brojevima i prijevodima koje je označio Alojz Jembrih u: Jembrih, "Pergošićev Erazmo Rotterdamski u Varaždinu (1587)," 106-109.

⁵⁰ Prijevod preuzet iz: Jembrih, „Erazmo i Hrvati 15. i 16. st.“, 109. Original je *Oratio in tempestate & tonitru* što bi se moglo prevesti kao *Molitva u vremenu oluja i grmljavina* ili skraćeno *Molitva za oluja i grmljavina*.

⁵¹ Zvonar, *Na kajkavskim korijenima*, 87.

izjavu kako je Blaž otac njezina djeteta. Zbog ove izjave protiv Blaža je dignut banski nalog o istrazi preljuba što je dovelo do toga da Škrinjarić bude lišen časti gradskog suca. Urša je u međuvremenu pobjegla, a kada su je priveli, uz Škrinjarićevu pomoć, promijenila je izjavu po kojoj je otac njezina djeteta mlinar Martin. Time je Škrinjarić oslobođen optužbe za počinjeni preljub.⁵² Blaž Škrinjarić umire 1592. godine u Varaždinu. Za svoga života objavio je jedno djelo na latinskom *De Agno Paschali* (1587).

Poput Vramčeve *Postille* te Pergošićeve *Praefationes et epistolae, De Agno Paschali*⁵³ tiskao je Johannes Manulius za vrijeme svog boravka u Varaždinu. Djelo raspravlja o pashalnom janjetu tumačeći 12. poglavlje Knjige Izlaska. Sadržava 115 paginiranih stranica (230 stranica ukupno) uz šest stranica proslava i jednu stranice posvete.⁵⁴ Posvećeno je Antunu Vramcu kome u posveti autor izražava zahvalu, ali u istoj posveti navodi kako je razlog nepisanju na narodnom jeziku strah od „zlobnih ljudi“ koji su napadali Vramčevu *Postillu*.⁵⁵ Po navodu u posveti „Kada sam tvojoj odličnosti pukim slučajem u momu domu pokazao netom tumačenja o pashalnom jaganjcu, s aplikacijom na 12 glavu knjige Izlaska, što sam ih nekoć napisao i u ovoj školi varaždinskoj mojim slušačima javno izlagao, dok sam bio rektor ove site škole“⁵⁶, ispada da je djelo još davno napisano. Naime, ne zna se kada je Škrinjarić obnašao dužnost rektora, no ono bi moralo biti nekoliko godina poslije 1552. i nešto prije 1566., što bi označavalo početak nastajanja njegove originalne forme djela koju bi se okvirno smjestilo u ovo razdoblje, osim ako je služio kao rektor škole paralelno s dužnošću gradskog službenika, što je malo vjerojatno. Unutar posvete Škrinjarić također ističe kako je njegov rad djelomično napravljen od njegovih bilježaka, a djelomično iz raznovrsnih privatnih čitanja i djelovanja učitelja što bi vjerojatno upućivalo na Vramčevu dodatnu upletenost u pisanje

⁵² Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci*, 166-176.

⁵³ punim imenom *De Agno Paschali, Explicationes Mysticae in XII. Caput Exodi, Autore Blasio Literato Skryniarich, Iudice Regiae civitatis Varasdiensis, nunc recens editae. Ioan. I. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Varasdini, Anno M., D. LXXXVII.*

⁵⁴ Blaž Škrinjarić, *De Agno Paschali, Explicationes Mysticae in XII. Caput Exodi, Autore Blasio Literato Skryniarich, Iudice Regiae civitatis Varasdiensis, nunc recens editae. Ioan. I. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Varasdini, Anno M., D. LXXXVII.* Digitalna knjižnica Slovenije: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-0U2ROXTZ/?euapi=1&query=%27keywords%3dde+agno+paschali%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>. Po Jembrih, „Hrvatskokajkavski književni krug i prva tiskara u Varaždinu 16. stoljeća“ 67. ukupno je 112. stranica što može biti do toga da je pratio verziju djela koja se nalazi u Budimpešti, Jembrih se u nizu djela dotakao Škrinjarićeva rada, ali osim njega do danas nema opširnije studije o njegovom djelu, život je po tom pitanju bolje istražen, vidi: Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci*, 166-176; Zvonar, *Na kajkavskim korijenima*, 86-89.

⁵⁵ U Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 264-267 nalazi se prijevod Škrinjarićeve posvete na hrvatski; po Jembrih, „Hrvatskokajkavski književni krug i prva tiskara u Varaždinu 16. stoljeća“ 67. u opisu straha mogu se iščitati tadašnje prilike u Zagrebačkoj biskupiji.

⁵⁶ Preuzeto sa U Jembrih, *Antun Vramec i njegovo djelo*, 264.

ovog rada. Posveta nije numerirana i iznosi šest stranica djela, a numeriranje kreće od predgovora (1b-6b po knjizi ili 1-11), nakon čega slijedi razrada s naslovom *Objašnjenja čuda u 12 glavi Knjige Izlaska »Pashalno janje«* (7b-122b po knjizi ili 13-233), a zatim epilog (122b-125b ili 233-240). Škrinjarić kroz razradu piše tako da prvo stavi dio teksta iz *Biblije* s podnaslovom „textus“ (tekst), a za njim slijedi objašnjenje pod podnaslovom „Explicatio“ (objašnjenje). Do danas su sačuvana dva primjerka, jedan koji se nalazi u Narodnoj in univerzitetnoj knjižnici u Ljubljani (ovim primjerkom sam se ja koristio) i drugi u Széchenyjevoj knjižnici u Budimpešti.

3.4 Blaž Antilović

Posljednji član, Blaž Antilović, najslabije je istražen. Prvi puta se spominje kao gradski bilježnik (notar) 1561. godine, da bi 1585. sa Škrinjarićem bio izabran za prisjednika Banskog stola. Često se u zapisnicima poglavarstva spominje zajedno sa Škrinjarićem, a tijekom svoga života bio je notar, gradski prisežnik, zamjenik suca i sudac. Umire oko 1590., a za sobom je ostavio jedno prevoditeljsko djelo: *Pravila tkalačkog ceha*.⁵⁷

Tekst je sačuvan, a nalazi se u varaždinskom arhivu. Pravila su pisana trojezično na latinskom, njemačkom i hrvatskom, tj. kajkavskom. Lijepo su ukrašena i obojana, a između hrvatske i njemačke inačice teksta nalazi se umjetnički obojan grb na kojem se nalazi dvoglavi orao s grbom Ugarske na prsima, dok u kljunovima drži grbove Varaždina i Slavonije.⁵⁸ Pravila počinju s podacima o njihovu donošenju i potvrdom gradskog suca⁵⁹ Ivana Flaišmana nakon čega slijede članovi ceha kojima potvrđuje pravila. Cehmajstor, odnosno predsjednik ceha bira se svake godine na sv. Katarinu (25.11) koja je zaštitnica tkalaca. Pravila se uglavnom odnose na način ponašanja, poslovanja i napredovanja. Na primjer, ako novi meštar dođe u grad i želi postati članom ceha, on se mora pojaviti pred cehmajstorom koji ga treba ispitati o njegovu nauku i sposobnostima. Ako se ispostavi da je dobar, mora platiti određenu svotu za ulazak u ceh nakon čega postaje punopravni meštar ceha.⁶⁰

Iz sadržaja djela jasno se razaznaje da je ono namijenjeno cehu. U predgovorima gore navedenih djela to je jasno, članovima kruga bilo je važno pomoći vlastitoj zajednici. Jezik ovisi od autora do autora, ali promatrajući ga možemo uvidjeti pokušaj nekakve standardizacije jezika koji bi bio razumljiv većem broju ljudi, neovisno o regiji ili porijeklu. Vramec se u predgovoru

⁵⁷ Zvonar, *Na kajkavskim korijenima*, 94-96., moram navesti kako se u pojedinim djelima navodi kako je Antilović preveo pravila mesarskog ceha što nije točno, naime mesarski ceh u Varaždinu postoji tek od 1589. vidi: Mirko Androić, „Nauvka tkalechkoga mestre modussi nauade, red,szloboschine y prauicze“ (Pravila ceha tkalaca u Varaždinu iz god. 1561), *Arhivski vjesnik* 1/10 (1967): 53-67. u kojem se od 61 do 67 stranice nalaze pravila.

⁵⁸ Androić, „Nauvka tkalechkoga mestre modussi nauade, red,szloboschine y prauicze“, 61.

⁵⁹ Za riječ sudac koristi se njemačka riječ Richter

⁶⁰ Androić, „Nauvka tkalechkoga mestre modussi nauade, red,szloboschine y prauicze“, 64-65.

svoje *Postille* žali kako njegov narod ne poštuje vlastiti jezik, što jasno stavlja Vramca na važno mjesto Hrvatske povijesti kao intelektualca koji vidi promjene u jezicima ostalih naroda, primjerice Nijemaca i Francuza, i nada se kako će njegov „Slavonski ili Ilirski“ narod postupiti jednako. Sam krug važna je preteča pojedinim hrvatskim piscima poput Vitezovića, a važnost se dodatno očitava u značenju njihovih djela za kajkavsku književnu i jezičnu djelatnost.

4. Mihajlo Bučić i protestantizam

Jedno od pitanja hrvatske ranonovovjekovne povijesti je ono o Mihajlu Bučiću. Naime, Bučić je prvotno bio katolički svećenik u Stenjevcu gdje je došlo do sukoba između Franje Tahija i Uršule Heningove. Bučić je u tom sukobu stao na Uršulinu stranu, što je nagnalo Tahija da pošalje svoga sina Baltazara da napadne župni dvor.⁶¹ Nakon ove epizode Bučić se sklanja kod Jurja IV. Zrinskog u Međimurje koji mu dodjeljuje župu u Nedelišću. 1573/1574., u Nedelišću će boraviti Rudolf Hoffhalter koji je te 1574. tiskao Pergošićev *Decretum*. Bučić je za svoga života napisao tri djela: *Novi testament*, *Katekizam* i *Contra praesentiam corporis et sanguinis Christi in Sacramento Eucharistiae*. Kako su sve nama poznate tiskare u Hrvatskoj zatvorene s početkom reformacije, pojava Hoffhaltera u Nedelišću, gdje je Bučić bio župnik, daje vrlo vjerojatno indiciju da je Hoffhalter tiskao njegova djela.⁶² Kao rezultat njegovih djela Bučić je na crkvenoj sinodi u Zagrebu 1574. ekskomuniciran. Sinodu je vodio biskup Juraj Drašković, a među prisutnima je bio Vramec. Nakon osude, Bučiću se dugo gubio svaki trag. Pismo koje je Ivan Zvonar uključio u svom članku „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika“ prekida tu gotovo 400-godišnju šutnju. Prema tom pismu, koje je Bučić 1579. iz Čakovca poslao Zrinskom, čini se da je nastavak života proveo u Čakovcu, u službi Zrinskih.⁶³ Zvonimir Bartolić pokušao je Bučića povezati s drugim protestantskim piscem Mihajlom Balšićem, čije je ime mogući pseudonim Bučiću, ali o Balšiću se ne zna gotovo ništa osim da je pronađeno nekoliko protestantskih letaka s njegovim imenom.⁶⁴

Bučić se ne može smatrati članom kruga jer, kao prvo, ne surađuje sa članovima kruga niti dijeli njihove ideje. Naravno, moram napomenuti kako su i Vramec i Pergošić u ranijoj historiografiji tretirani kao mogući ili sigurni protestanti, a kao razlozi takvim zaključcima navodile su se razne njihove kritike Crkve ili suradnje s kalvinistima. Mogućnost da je Vramec protestant potpuno je pobio Josip Turčinović, ali moram napomenuti kako Vramec u svojim djelima nikada nije bio kritičar katoličke konfesije, već samo pojedinih dijelova sustava ili pojedinaca koji zlorabljaju svoje pozicije. Po Pergošićevoj žalbi, koja se nalazi u predgovoru *Praefationes et epistolae*, možemo iščitati kako je katolik

⁶¹ Krešimir Georgijević, *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni* (Zagreb: Matica hrvatska, 1969), 43.

⁶² Nataša Štefanec, *Heretik njegova veličanstva* (Zagreb: Barbat, 2001), 230-233.

⁶³ Zvonar, „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika“, 68.

⁶⁴ Zvonimir Bartolić, *Sjevernohrvatske teme* sv. 4. (Čakovec, „Zrinski“, 1989), 171-180.

jer bi mu inače, kao kalvinistu, žalbe plemstva na uporabu narodnog jezika bile beznačajne. Jedina poveznica s krugom je tiskar, ali to se ne čini dovoljno jakim dokazom koji bi sugerirao da je bio povezan s varaždinskim književnim krugom. Vramec i Pergošić su najvjerojatnije, kako je Nataša Štefanec zaključila, pripadnici slobodnijeg mišljenja unutar katoličke crkve.⁶⁵ Oni su, naime, humanisti i kao takvi pripadaju u epohu hrvatske humanističke književnosti.

Ideju o Bučićevom utjecaju na krug, doduše, ne treba potpuno odbaciti, iako mogućnost da se njega smatra pretečom kruga nema konkretne baze jer je Antilović svoje djelo već napisao, a Pergošić svoje piše istovremeno (ako uzmemo pretpostavku o njegovu tiskanju knjiga u Nedelišću kao sigurnu). Problem tumačenja literature koja je nastala za reformacije se može dogoditi ako pokušamo podijeliti literaturu po konfesijama. Naime, pojedine teme i motivi često se izmjenjuju između više konfesija, a u manjoj mjeri i jezik.⁶⁶ Postoji mogućnost da je Pergošić tijekom pisanja došao u dodir sa Bučićevim djelima te je iskoristio neke Bučićeve riječi ili motive pri prevođenju, ali takvo što ne možemo potvrditi ili znati jer niti jedno Bučićevo djelo do danas nije pronađeno.

5. Krug u europskom kontekstu

U okviru europskih događanja krug pripada humanističkoj književnosti koja graniči s barokom. Riječima Jembriha „krug je doista bio onaj *spiritus movens* koji je svojim radom slijedio crtu europskih tadašnjih književnih i teoloških dostignuća 16 st.“⁶⁷ Naspram motiva koji su standardni za humanizam i renesansu, problem jezika predstavlja svojevrsnu posebnost. Mnoga kraljevstva već u 16. st., a neka i ranije, počinju sa svojevrsnom standardizacijom vlastitih jezika u upravi, dok je u Zemljama Krune sv. Stjepana latinski opstao kao primarni jezik uprave. Razlozi su mnogobrojni. Glavni razlozi su veliki broj različitih naroda te pojava turskih osvajanja koja su onemogućila unutarnju konsolidaciju države kao u slučaju Poljsko-Litvanske unije. U Njemačkoj i Italiji, gdje je nacionalni prostor ostao razjedinjen, nastajali su razni jezični krugovi (*Sprachgesellschaften*) pod idejama narodnog jezika. Primjerice, na prostoru Njemačke razvoj jezika promovirale su protestantske kneževine svaka za sebe. Uslijed straha od širenja protestantizma u Zagrebačkoj biskupiji postojala je tendencija zatiranja bilo kakvih pokušaja pisanja na narodnom jeziku kroz javne osude takvih djela. S nestankom varaždinskog književnog kruga nastat će jedno siromašnije razdoblje hrvatske književnosti koje će ublažiti djelovanje zrinsko-frankopanskog⁶⁸ književnog kruga kada će se pokušaji standardizacije jezika moći lakše izvesti.

⁶⁵ Štefanec, *Heretik njegova veličanstva*, 233.

⁶⁶ Ute Lotz-Heumann; Matthias Pohlig, „Confessionalization and Literature in the Empire, 1555-1700“, *Central European History* 1/40 (2007), 35–61.

⁶⁷ Jembrih, „Hrvatskokajkavski književni krug i prva tiskara u Varaždinu 16. stoljeća“, 68.

⁶⁸ Franjo Pajur, „Ozaljski jezično-književni krug ili Zrinsko-Frankopasni književni krug“, *Kaj* 3-4/47 (2014.): 55-68.

6. Zaključak

Polazeći od pojma književnog kruga kao intelektualne mreže koja sadržava intelektualce koji zajedno stvaraju i međusobno izmjenjuju ideje, jedan takav krug lako identificiramo u Varaždinu šesnaestog stoljeća. Grupa autora sačinjena od Antuna Vramca, Ivanuša Pergošića, Blaža Škrinjarića i Blaža Antilovića primjer je humanističkog kruga na području sjeverne Hrvatske. Djelovanje kruga možemo podijeliti na fazu okupljanja (1563.-1584.) i kratku fazu vrhunca djelovanja (1584.-1592.) unutar kojih je krug dao čak pet djela, odnosno šest uključimo li Vramčevu *Kroniku*. Uz taj krug povjesničari i lingvisti vezali su mnoge pisce i intelektualce 16. stoljeća, ali većinu možemo odbaciti zbog nemogućnosti potvrde njihove povezanosti s krugom ili zbog neslaganja s idejama kruga. Predstavljanje pojedinih članova kruga kao protestanata nikako se ne može prihvatiti, ali ne smije se zanemariti mogućnost dijeljenja pojedinih literarnih motiva s protestantskim djelima. To ne bi odskakalo od onovremene prakse, ali takvo što zbog nedostatka Bučićevih djela ne možemo dokazati. Važnost kruga leži u promicanju narodnog jezika, u ovom slučaju kajkavskog i pokušajima stvaranja jezika koji bi bio razumljiv većem broju ljudi unutar Slavenskog kraljevstva.

Izvori

Pergošić, Ivan. *Decretum 1574: hrvatski kajkavski editio princeps*. Uredio i pogovor napravio Zvonimir Bartolić. Čakovec: Matica Hrvatska; Zrinski. 2003.

Škrinjar, Blaž. *De Agno Paschali, Explicationes Mysticae in XII. Caput Exodi, Authore Blasio Literato Skrynjarich, Iudice Regiae civitatis Varasdiensis, nunc recens editae*. Ioan. I. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Varasini, Anno M., D. LXXXVII. Digitalna knjižnica Slovenije: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-0U2ROXTZ/?euapi=1&query=%27keywords%3dde+agno+pasc-hali%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSi-ze=25>.

Vramec, Antun. *Kronika vazda znovič spravljena kratka slovenskim jezikom po D(oktore) Antolu Pope Vramce Kanovniku Zagrebačkom*. Stampane v Lublane po Iuane Maniline, leto M.D.LXXXVIII. Digitalna knjižnica Slovenije: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NYMNI-JYD/?euapi=1&query=%27keywords%3dkronika%27&sortDir=ASC&sort=date&page-Size=25&language=hrv>. Digitalna knjižnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=11818>.

Vramec, Antun. *Postilla*, priredio i pogovor napisao Alojz Jembrih. Zagreb, Varaždin: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad Varaždin; Kršćanska sadašnjost, 1991.

Literatura

Androić, Mirko. „Nauvka tkalechkoga mestre modussi nauade, red,szloboschine y prauic-ze« (Pravila ceha tkalaca u Varaždinu iz god. 1561).“ *Arhivski vjesnik* 1/10 (1967): 53 – 67. <https://hrcak.srce.hr/131037>.

Bartolić, Zvonimir. *Sjevernohrvatske teme sv. 4*. Čakovec, „Zrinski“, 1989.

Budak, Neven. *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*. Zagreb; Koprivnica: Nakladna kuća „Dr. Feletar“, 1994.

Budak, Neven. *Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku*. Zagreb: Leykam international, 2007.

Frndić, Nasko. „Svjetovne pjesme u hrvatsko-kajkavskim prekomurskim pjesmaricama od 16. do 18. stoljeća.“ *Dani Hvarškoga kazališta* 1/19 (1993): 92 – 105. <https://hrcak.srce.hr/99706>.

Georgijević, Krešimir. *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Zagreb: Matica hrvatska, 1969.

Horvat, Rudolf. *Povijest grada Varaždina*. Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1993.

Hrvatski biografski leksikon (1983–2024) – mrežno izdanje. s. v. „Črisko, Franjo“ <https://hbl.lzmk.hr/clanak/crnko-franjo> (Posjet 22.4.2024).

Jembrih, Alojz. „Antun Vramec i Protestanti-zam.“ *Bogoslovska smotra* 3/49 (1929): 293 – 306. <https://hrcak.srce.hr/33332>.

Jembrih, Alojz. „Hrvatskokajkavski književni krug i prva tiskara u Varaždinu 16. stoljeća“, *Encyclopaedia moderna* 1/48 (1998): 63 – 74.

Jembrih, Alojz. „Jezik Antuna Vramca u kontekstu dijalekata i tradicije.“ *Filologija* 10 (1981.): 53–68. <https://hrcak.srce.hr/183899>.

Jembrih, Alojz. „Pergošićev Erazmo Rotterdamski u Varaždinu (1587).“ *Kairos* 1/8 (2014): 93 – 119. <https://hrcak.srce.hr/123262>.

Jembrih, Alojz. „Prva knjiga tiskana u Varaždinu na hrvatskom jeziku kajkavske osnovice (1586).“ U: *Varaždinski zbornik*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. povodom obilježavanja 800. godišnjice grada, uredio Andre Mohorović, 349–357. Varaždin : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1983.

Jembrih, Alojz. „Vramčeva djela u slavističkoj stručnoj literaturi.“ *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin* 1/3 (1989): 45–61. <https://hrcak.srce.hr/134056>.

Jembrih, Alojz. *Život i djelo Antuna Vramca*. Čakovec: Zrinski, 1981.

Kalšan, Vladimir. *Medimurska povijest*. Čakovec: Vladimir Kalšan, 2006.

Lotz-Heumann, Ute; Matthias Pohlig. “Confessionalization and Literature in the Empire, 1555–1700” *Central European History* 1/40 (2007): 35 – 61. <http://www.jstor.org/stable/20457198>.

Lučin, Bratislav. „Erazmo i Hrvati 15. i 16. st.“ *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1–2/30 (2004.): 5 – 30. <https://hrcak.srce.hr/68472>.

Pajur, Franjo. „Ozaljski jezično-književni krug ili Zrinsko-Frankopasnki književni krug.“ *Kaj* 3-4/47 (2014.): 55 – 68. <https://hrcak.srce.hr/140681>.

Putanec, Valentin. „Jezik »Dekretuma« (1574) Ivana Pergošića.“ *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1/6 (1982): 269 – 278. <https://hrcak.srce.hr/204507>.

Putanec, Valentin. „Kajkavski pisac Ivan Pergošić kao Varaždinac.“ U: *Varaždinski zbornik*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. povodom obilježavanja 800. godišnjice grada, uredio Andre Mohorovčić, 333 – 337. Varaždin : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1983.

Šanjek, Franjo. „Povijesna razmišljanja Antuna Vramca (1538-1587).“ *Dani Hvarškoga kazališta* 1/19 (1993): 196 – 203. <https://hrcak.srce.hr/99715>.

Šojat Olga. *Hrvatski kajkavski pisci I – druga polovina 16. stoljeća*. Zagreb: Matica Hrvatska 1977.

Štefanec, Nataša. *Heretik njegova veličanstva*. Zagreb: Barbat, 2001.

Štefanec, Nataša. „Pergošić's Translation of the Tripartitum into Slavonian.“ U: Custom and Law in Central Europe, ur. Martyn Rady, 71 – 85. Cambridge-London: Cambridge University, 2003.

Turčinović, Josip. *Antun Vramec sporni hrvatski teolog*, priredio za izdanje Josip Bratulić. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1995.

Zvonar, Ivan. *Na kajkavskim korijenima*. Samobor : Meridijani, 2009.

Zvonar, Ivan. „Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika (u povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta).“ *Kaj* 5-6/49 (2016): 57 – 79. <https://hrcak.srce.hr/178012>.

Abstract:

In the article author is trying to define term Varaždin literary circle and analyze works of its members along with overview of works that were made about the same members. Along with the definition of the term Varaždin literary circle, the author places it in the time and place of its activity and emphasizes the importance of the circle of the same name. The emphasis is on the intellectual activity of the network and the contribution of its members to Croatian literary culture. The aim of this work is to critically define the activity of the intellectual network as a historical phenomenon and to position it with regard to Protestantism and place it in a wider European context.

Keywords: Varaždin Literary circle, Antun Vramec, Ivanuš Pergošić, Blaž Škrijanić, Blaž Antilović, Mihajlo Bučić, 16th century

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 19 2024.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XIX, broj 19, 2024.

Glavna i odgovorna urednica
Tijana Vokal

Zamjenica glavne urednice
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Patrik Smolak

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Patrik Smolak
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Tajnik Uredništva
Adrian Filčić

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Aleksandra Golubović
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Ivica Šute
dr. sc. Nikola Tomašegović

Lektura za hrvatski jezik
Lorenia Jantolek
Martina Prosen
Lucija Rak
Josipa Skenderović
Gabrijela Soldan
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Boris Bui, FF press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>